

TÜRKİYE DİYANET VAKFI YAYINLARI / 266

Türk Dünyasının Dinî Meseleleri

(Kutlu Doğum Haftası: 1997)

Yayına Hazırlayan
Dr. Ömer Turan

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi Yavuz ARGIT Bölümü	
Dem.No.	118311
Tes.No.	297.004 TÜR.D

ANKARA
1998

DİNİ KURUMLARIMIZLA İLGİLİ PROBLEMLERİMİZ

Sayın Bakanım, muhterem dinleyenler; bu kadar kabahatten sonra, herhalde bir "günah keçisi"nin olması lazım; günah keçisi de, zannediyorum, bizim dinî kurumlarımız olacak, öyle anlaşılıyor. Sayın Mehmet Aydın Beyin konuşmasından, Mustafa Kara Beyin konuşmasından bu neticeye vardım. Zaten bilinen bir gerçek "din"in bir ihtiyaç olduğudur. Bu ihtiyacı bir yerler karşılamazsa, başka biri bunu karşılar bir yerden bunu dileriz.

Tarikatların tarih içerisinde yaptığı hizmetler vardır, eksileri vardır, artıları vardır, günümüzde de belki artıları vardır; ama, eksileri de vardır. Bunların da masaya yatırılması lazım ve bunu da yapacak yine ilim adamlarıdır.

Ben, buradan yola çıkmak, şu tespitten hareket etmek istiyorum: Mustafa Bey dedi ki, Diyanet bunu yapamaz. Bence, Diyanet, belki statü değişikliğine gerek kalmadan bazı şeyleri yapabilecek durumdadır; çünkü, bilgilendirme ve hizmet sunma Diyanetin yetkisi içerisinde.

Tebliğime geçerken, belki yer yer okuyacağım; ama, genelde irticalen konuşmak istiyorum.

Dinî kurumları ikiye ayırıyorum:

1- Doğrudan doğruya din hizmeti veren dinî kurumlar (Okullar, Fakülteler, Diyanet İşleri Başkanlığı).

2- Örgün ve yaygın eğitim yoluyla din hizmeti veren kurumlar (Okullar, Fakülteler).

Din eğitimi ve din öğretimi kurumlarını birleştirerek, konuyu şöyle sıralayalım:

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bizzat varlığıyla ilgili problemler; Diyanet İşleri Başkanlığının mevcut statüsünü problem olarak görenler.

İlâhiyat Fakülteleri, İmam-Hatip Liseleri -örgün öğretimle ilgili olarak söylüyorum- bir de normal öğretim kurumlarındaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersleriyle ilgili olanlar.

Şimdi, bunların hepsi, bir noktada, insanları, ihtiyaç duydukları din konusunda bilgilendirmekle yükümlü olan kurumlardır. Devletin başta gelen görevleri arasında; vatandaşını her konuda olduğu gibi, din konusunda da bilgilendirmek, en doğru bilgiyi vermek vardır.

Bu, en doğru bilgiyi hangi şartlarda, nasıl verecektir noktasından yola çıkıyorum; kaynakları karıştırdığım zaman, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulduğu sıralarda, Diyanet İşleri Teşkilatının kurulmasıyla ilgili 3 görüş vardır. Bugün de bakıyorum aynı görüşler tekrar ediliyor. İkinci Meşrutiyetin ilk yıllarına bakıyorsunuz, aynı iddialar, itirazlar vardır. Bu itirazlar ve iddialar arasında birisi, tamamen Diyanet'i devlet kurumu olmaktan çıkarmakla ilgilidir. İkinci görüş Devlet Kurumu olarak devam etmesi yönündedir. Biri özerk olsun, diğeri tamamen cemaatlere bırakılsın, üçüncüsü de günümüzdeki durum.

İkinci Meşrutiyetin ilk yıllarında tartışılan konulara bakılırsa meselenin Şeyhülislamlığın durumunda olduğu görülür. Bir konuda bilgi almak için Şeyhülislam Meclise çağrılıyor ve kendisinden bir bilgi isteniyor. Bu durum tartışılıyor. Şeyhülislam Meclise çağrılır mı çağrılmaz mı? Çağrılırsa, ilim heyeti olursa mı gidebilir, yoksa herkes için bilgi vermekle mükellef mi? O zaman bu durumu, yine ilmiyeden olan, merhum Elmalılı Hamdi Yazır'a soruyorlar. O da, Şeyhülislamlığın bir hükümet memurluğu olduğunu belirtiyor ve şöyle devam ediyor. "Velhasıl, Şeyhülislam Hükümet memuru olmaktan başka bir şey değildir; bu sıfatla Meclise gelir. Makamına lâyık bir zatsa, olduğu kadar, hem makamı hem şahsı itibariyle alkışlanır. Değilse yalnız şahsına ait olmak üzere, Hükümetten, satıp belki nakizine hürmetsizlik gösterilmeye layık olur."

Şimdi, bunu niçin okudum? Diyanet İşleri Teşkilatı söz konusu olduğu zaman, önce kadro, yetişmiş eleman, arkadaşlarımızın haklı olarak dile getirdikleri ilmiye sınıfından, akademisyenlerden merkez kurmak suretiyle, araştırma kurumlarından en iyi şekilde yararlanacak kurumların başında Diyanet geliyor; yani, bütün yetişmiş akademisyenlerden, özellikle de sahası itibariyle İlahiyat Fakültelerinden daha fazla yararlanmak ve onlarla işbirliği içerisinde meselelere çözüm üretmekle mükelleftir. Onun için, problemin başında, meselelere, problemlere sahip çıkmak geliyor. Bilgi çağına girildi, Diyanet; bilgisayar ağını da kurdu, o halde, olacak olayları, gelecekte olacakları da, en azından araştırarak, günü geldiği zaman da vatandaşı en doğru şekilde bilgilendirmekle mükelleftir. Her konuda, bana göre, imkânı da var, yetkisi de var; imkânını ve yetkisini kullandığı takdirde kendi üzerine düşeni yapacaktır.

Bunlardan birincisi; iyi yetişmiş kadro ile ilgilidir. Konuya buradan tabii, kadroyla başlıyorum. Artık Diyanet İşleri Teşkilatı'nın mevzuatındaki değişikliklerle; yani, basit değişikliklerle. Herhalde, bildiğim kadarıyla, çıkacak olan Kanuna din görevlisi için, İlahiyat Fakültesi mezunu olma şartı aranır kaydı konulmadır -ki, artık buna ihtiyaç var, Sayın Başbakanımız da bunu dile getirdi- bugün, artık lise mezunu imamla, Diyanetin bir iş yapması mümkün değildir.

İki, mutlaka fakülte mezunlarından imam olarak göreve başlatmak ve kademeler arası geçişleri teşvik etmek suretiyle; yani, imam-hatip mezununu İlahiyat Fakültesi mezunundan yaparsanız, üç yıllık imamlık yapanın önüne vaizlik, orada başarılı olanın önüne ilçe müftülüğü, orada başarılı olanın önüne il müftülüğünü koyarsanız ve merkezî teşkilata gelme yolunu da açarsanız, herkes imam da olur ve kendini yetiştirme yolunda gayret de gösterir.

Üç yıl başarılı olursa ki, bunda:

1- Sunduğu hizmet,

2- Kendini mesleğinde yetiştirme,

3- Çevresiyle olan uyumu, amirleriyle, memurlarıyla olan uyumu noktasında değerlendirildiği zaman, bu başarıyı hak etmiş olan din görevlisine vaiz olma ilçe müftüsü, il müftüsü; hatta, yüksek lisans ve doktora yapmış olma şartını İl Müftülüğünde ararsanız seviye ve kalite kendiliğinden yükselecektir. Bunlar konulduğu zaman, Diyanet İşleri Teşkilatında merkezler oluşacak, araştırma merkezleri oluşacak, danışma kurulları kurulacaktır. Bu danışma kurulları da merkezleri tartışacaktır.

Bunun arkasından bir başka şey Din İşleri Yüksek Kurulu ile ilgilidir. Din İşleri Yüksek Kurulu üyelerinin bir kısmı da burada oldukları için, aklıma gelmişken, hemen bunu ilave ediyorum; çünkü, bir noktada onlarla ilgilidir. Türkiye'nin gündemine bir mesele geliyor. Herkes konuşuyor "İslâmcı yazar", "İslâmcı araştırmacı" diye herkes konuşuyor. En son Din İşleri Yüksek Kurulundan karar çıkıyor. Ben böyle durumlarda Din İşleri Yüksek Kurulu'ndan, şunu bekliyorum.

Bir olay olunca, Din İşleri Yüksek Kurulu, hemen kurulu toplayıp haber kanallarına da haber vermek suretiyle, bu meseleleri, gününde, anında aydınlatmalıdır. Din İşleri Yüksek Kurulunun kararı olarak kamuoyuna yansıtılırsa, vatandaş yanlış yönlenmeden, yanlış bilgilenmeden de kurtulacak ve böylece de bir istikamet verilecektir. İşin bu yönünü Şükrü Beye bırakarak ikinci yönüne geçiyorum.

Günümüzde tartışılan, Mehmet Aydın Bey'in de temas ettiği, İmam-Hatipler meselesi, Din Kültürü, Ahlâk Bilgisi meselesi; çünkü, meseleyi, bir kısmı kalsın, bir kısmı laikliğe aykırıdır, bir kısmı bu yeterli değildir, bir kısmı aman, biz, bundan vazgeçmeyiz, olmazsa olmaz noktasına getirdiler. Ben, bunun ortasının bulunması gerektiği kanaatindeyim. Şu bakımdan ortasının bulunması gerektiği kanaatindeyim; zıtlaşmakla bir yere varmak mümkün değil; bu bir.

İki, din kültürü, zorunlu yapılması gereken bu mesele bir kültür meselesidir. Bu kültürü, bu bilgiyi kişi alır, isterse uygular, istemezse uygulamaz.

Ben, meseleye bu noktadan bakıyorum ve bu konuda da bir araştırma yapmıştık. 23 ilde, 534 öğretmene anket uygulamıştık. Mevcut Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi programında yer alan konuların yeterli olup olmadığı sorulmuştu. (O çalışmanın içerisinde Sayın Başkanım Bolay Bey'de vardı). Yüzde 4 yeterli, yüzde 49'u yetersiz, geri kalan yüzde 45'i de kısmen yeterli. Mevcut programlar ve kitaplar arasında uyumda da aynı oran karşımıza çıktı.

"Bu verilen bilgiler günümüzün ihtiyacını karşılamaya yeterli mi? "3 şık vardı; yeterli, yetersiz, kısmen yeterli. Burada da, yüzde 13'e günümüz problemleri için verilen bilgiler yeterli, yüzde 32'si yetersiz, geri kalan yüzde 55'i de kısmen yeterli demişti. Biz, bu anketlerden şu sonuca varmıştık: Programlar ve kitaplar günümüz insanının ihtiyacı oranında bilgi vermiyor, ihtiyacını karşılamıyor.

Peki, ne yapılmalı, teklif ne? Bu teklifler arasında, günümüzün meselelerine cevap verecek nitelikte programlar olsun. İmam hatip liselerinde de benzeri durumlar var. Din kültürü ve ahlâk kültürü programları yapısalı 15 sene oldu. İmam Hatip Liselerinin programları yapısalı 12 yıl oldu, 12 yılı bitirdi. O güne göre hazırlanmıştı ve bu çerçevede, bir başka konuya atıfta bulunuyorum; Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, bu gelişmeler ışığında ne olmalıdır diye okullardan rapor istiyor, çok enteresan. Ben, o raporların bir kısmını gördüm.

"3 yıla indirilsin mi?" 4 yıl olsun" nasıl olsun sorusuna İmam-Hatip Liseleri komisyonlar oluşturmuş, oluşturdukları komisyonlarda, günümüz meseleleri açısından İmam-Hatip Liselerini değerlendirmişler. Bazı okullardan, kendilerine göre branşlaşma da sorulmuş. Ama sorulan bütün sorular üzerinde hassasiyetle durmuşlardır. Onlar İmam-Hatip Liseleri bünyesindeki ortaokullardan 97 tane öğrenci mezun ediyoruz, bu öğrencilerin yüzde 30'u başka liseye gidiyor." diye kendilerini sorguluyorlar: Niçin; diyorlar ki, 2 yıl fazla okuyorlar, bu, bir problem bizim için ve bu probleme çözüm bulunması lazımdır.

Bu probleme önerdikleri çözümler arasında, bazı okullarda, diyorlar ki, bunu, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, Diyanet İşleri Teşkilatı, İlâhiyatlı akademisyenler bir araya gelsinler, bu meselede bir çözüm yolu bulsunlar. Yüzde 60 kültür dersleri İmam-Hatiplerde okutuluyor, yüzde 40 doğrudan dinî nitelikli dersler okutuluyor ve bunun devamında fayda var; hatta, kültür artırılabilir, bunu da diğer alt sınıflara yaymak mümkün, son sınıfta da, mesleğe yönlendirme noktasına ağırlık verilebilir.

Ben, bunları okuduktan sonra, gerçi okumadan önce kendi kafamda oluşmuş bir şey vardı, bu üç hususu, din görevlisi noktasında Diyanet İşleriyle de doğrudan ilgili olacağı için, din kültürü ve ahlâk bilgisi konusunda, ta 1981'de de kanaatim oydu ve bunu, bir tebliğle sunmuştum. Din kül-

türü isteğe bırakılamaz, bu bir ihtiyaçtır, bir kültürdür, tarih gibi, coğrafya gibi, matematik gibi; ama, bunun yanına, Kur'an-ı Kerim'de seçmeli olarak konulabilir diye 1981'de gündeme getirmişt看m.

Günümüzde, İmam-Hatiplerle bağlantılı olarak bir konu yeniden gündeme geldi. 5+3'mü, yoksa 8 yıl kesintisiz mi? Geri dönüp baktım, ne var? İmam-Hatip ortaokulları dediğimiz ortaokullar bir diploma veriyor mu; yok. İmam-Hatip Liseleri bünyesindeki Ortaokullarda iki tane seçmeli ders var. Kur'an-ı Kerim ve Arapça. Arapça'da 3 yılda ne öğretildiği tartışılabilir; ama, Kur'an-ı Kerim'in bu 8 yıl bütünlüğü içerisinde uygulanacaksa, Kur'an-ı Kerim seçmeli olarak konulabilir. Seçmeli olarak konulduğu takdirde, bunun yanında başka dersler de seçmeli olarak konulabilir. Bir ara, Millî Eğitim Bakanımız, Mehmet Sağlam Bey, canlı olarak televizyonda savunduğu ve ben dinledim. Bir önceki hükümetin başbakanı aynı şeyi savunuyordu, ama, dün, Millî Eğitim Bakanının açıklamasından bundan vazgeçildiğini, yeni bir model anlayışı içinde olduklarını dinledim.

Bu, bir ihtiyaç, bu ihtiyacı takviye etmek lazımdır. Neden; İmam-Hatip Liseleriyle ilgili yapılan araştırmalarda, yüzde 15'i İmam ve Hatip olmak için geliyor diyor, yüzde 85'i, burayı niçin tercih ediyorsunuz diye sorulduğunda; din bilgisi almak için, dinî konularda bilgilenmek için geliyorum diyor. Aileler ne istiyor; onlar da çocuğumuz dini öğrensin, kültür dersleri var, onu da öğrensin; devletine, milletine, vatanına, dinine daha bağlı ve mazbut insanlar olsun. Bu, araştırmalarla tespit edilmiştir.

Bunu ortaya koyduktan sonra, bunun üzerinde yürümek lazım. Bunun üzerinde yürürken, kendi kendime, şunu düşündüm: İmam-Hatip Liseleri değil, bütün liseler için orta bir yol bulmalıdır. Şu anda 610 tane İmam-Hatip Lisesi var, bunun 39'u çok amaçlı programlar uygulayan çok amaçlı liseler; bunlar, aynı çatı altında, "İmam Hatipler" ve "sanat okulu" benzeri şeyler. Bu programlar çerçevesinde meseleye bakınca, bunu bir ihtiyaç, karşılıklı anlaşma, kaynaşma zemini gibi gördüm. Günümüzdeki gelişmeler de, lehte ve aleyhte konuşmalarda, bilmeden dine karşı olma öyle bir noktaya geldi ki, öyle bir zıtlıktı ki, bir noktada kilitlendi. Bu kilitlenmeyi çözecek olanlar da; özellikle din eğitimcileri, İlahiyatçı akademisyenler ve genel eğitimciler. Bu, siyasilerin değil, onların ittifakla açacağı bir konudur.

Oradan yola çıkarak, acaba bugün, Ortaöğretim kurumlarında (Liselerde) Din Kültürü, Ahlâk Bilgisi derslerini "Kur'an, Kur'an-ı Kerim mealî ve bazı ayetlerin tefsiri". Hadislerden seçmeler, "çağdaş dinî akımlar" gibi seçmeli derslerle takviye etmek iyi olur diye düşündüm. Hem isteyenler alır hem dinî bilgiyi almış olur hem de bazılarına göre zararlı bazılarına göre faydalı denilen şeyleri ya bilerek kabul eder, ya bilerek reddeder; ama, bir zıtlık olmaz.

O bakımdan, İmam Hatip Liseleri içerisinde de belli krediyi alanlara üçüncü yılın sonunda lise diploması verilebilir. Böylece Liseli İmam-Hatipli çatışması da bitmiş olur. Dördüncü yılda, Diyanet İşleri Başkanlığıyla işbirliği içerisinde meslek ağırlıklı dersler, "nasıl bir eleman istiyorsunuz?" sorusunun karşılığı derslerle takviye edilir ve böylece, genelde isteğe bağlı olarak din kültürü artmış ve insanlar bilgilendirilmiş olur.

Öbür taraftan da, İlähiyat Fakültesine yönlendirme olacaktır. İlähiyat Fakültesini bitirmiş olan bir mezun hem Millî Eğitim Bakanlığı'nda istihdam edilecek, hem de Diyanette istihdam edilecektir. Tabii, İlähiyat programlarının da günümüz şartlarına göre yeniden ele alınması lazım ve onu da, programlarda bir öğretmenlik formasyonu veren fakülte olma özelliğine zarar vermeden, Diyanet İşleri Teşkilatına eleman yetiştiren bölüm ve öğretmen yetiştiren bölüm olarak ayırmak lazım; çünkü, ona göre de dersler olacak, o dersler çerçevesinde de yönlenecek ve böylece de genel bilgilendirme olacaktır. Bununla hem din görevlilerinin de, öğretmenlerin de statüsü yükseltilecektir. Meclis zabıtlarına da baktım, hep din adamlarının bugünkü problemleri var; siyasete katılması, maaşının azlığı, iltifat falan noktası. Bu konuda da teklifler olmuş, tartışmalar olmuştur.

Buradan yola çıkarak diyorum ki, bugün, Diyanet İşleri Teşkilatının hem yurtiçinde hem yurtdışında iyi yetişmiş elemanlara ihtiyacı var. Sabahki müzakereleri de dinledim. Türkiye için olsun, Türk dünyası için olsun, yurtdışında bulunan bizim insanlarımıza karşı olsun yoğun bir propaganda var. Bunu, hangi şekilde alırsanız alın, adına ne dersenez deyin, belli propagandalar vardır. Bunlara; meseleleri bilen, meselelerin şuurunda olan ve bunları takip edecek dile, bilgiye, düşünce kapasitesine sahip elemanlarla ancak teşkilatlarla, merkezlerle, enstitülerle karşı durulabilir.

O bakımdan, bu sayılan problemlerin çözümünü böyle görüyorum. Aslında, söylenecek çok şeyler var; ancak, süre çok kısa, onun için hiç notlarım bakmadan ve konuşmamı da fazla uzatmadan bitiriyor; hepinize saygılar sunuyorum.

Teşekkür ediyorum.

